

ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

УДК 37.06: 378.1: 17(477)

С. О. Рабійчук

Хмельницький національний університет

Ефективне та стійке функціонування системи соціальної допомоги більшою мірою залежить від рівня професійної підготовки і розвитку особистості майбутнього соціального педагога, від його моральних переваг та орієнтацій у сфері професійного спілкування, вибору методів роботи. У діяльності фахівця соціальної сфери спілкування є основним засобом, за допомогою якого і в процесі якого реалізуються завдання навчання і виховання.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні професійного спілкування як умови формування професійно-етичної культури майбутнього соціального педагога.

У працях І. Беха, В. Бочарової, А. Капської, О. Кузьменка, І. Миговича, В. Оржехівської розглядаються суперечності соціальної дійсності, котрі характеризують негативні явища серед молоді, нестабільність її соціального статусу, прагнення адаптуватися до нових умов і в новому соціумі. Дослідження І. Зверєвої, Л. Коваль, П. Міщик, О. Холостової та інших розкривають окремі аспекти професійної підготовки і, зокрема, вимоги до професійно-етичної діяльності соціального педагога. Комунікативну культуру педагога вивчали А. Мудрик, Т. Вуколові, Н. Карпова, Н. Кузьміна, Н. Хворостовська.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень із проблеми професійної діяльності, організація і вдосконалення умов для формування професійно-етичної культури майбутнього соціального педагога і визначення в цьому процесі місця та ролі професійного спілкування як основного засобу розвитку особистості майбутнього соціального педагога не знайшли належного відображення у психолого-педагогічній літературі.

На думку дослідників, спілкування – це процес взаємодії та взаємозв'язку суспільних суб'єктів, у якому відбувається обмін інформацією, діяльністю, настроєм, навичками та вміннями [3]. Роль спілкування в житті суспільства величезна. У процесі спілкування здійснюється життєдіяльність людини та суспільства, змінюється структура і сутність соціаль-

них суб'єктів. Формуються історично конкретні типи особистостей, і відбувається соціалізація людини, становлення її як особистості.

Найпоширеніші трактування поняття “спілкування” пов'язані з розглядом його як складного процесу становлення і розвитку контактів між людьми, породжуваного потребами в спільній діяльності, та включають обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини [3].

Професійне спілкування розглядається як складний багатоплановий процес розвитку контактів між людьми в професійній сфері, учасники якого виступають в офіційних статусах і орієнтовані на досягнення конкретних завдань у професійній діяльності. Тому професійне спілкування, опосередковане у професійній діяльності, має свої специфічні особливості, котрі детермінують середовище відповідного колективу.

Дослідження суті професійного спілкування в діяльності соціального педагога визначило бачення готовності до професійного спілкування в єдності чотирьох компонентів:

мотиваційного – система мотивів, стимулюючих активність у спілкуванні;

когнітивного – сукупність знань про специфіку спілкування в основних сферах професійної діяльності;

операційного – система умінь, заснованих на традиційних правилах і нормах спілкування, прийнятих у професійному спілкуванні;

рефлексивного – пізнання себе й міра самореалізації у процесі професійного спілкування.

А. Капська відокремлює особистісні якості від комунікативності і виділяє її як окремий компонент професійної компетенції соціального працівника [6]. Особистість, яка володіє комунікативною компетенцією, повинна бути здатною орієнтуватися в соціальних ситуаціях, визначати особистісні особливості й емоційний стан інших людей, вибрати адекватні способи спілкування з ними, розподіляти та концентрувати увагу, володіти вміннями слухати, правильно

сприймати та реагувати на критику, володіти культурою безконфліктного спілкування. Від уміння створити атмосферу комфортності, доброзичливості та викликати довіру клієнтів залежить ефективність досягнення мети соціальної роботи.

Відомо, що клієнтами соціальної роботи є люди різного віку, соціальних груп і категорій, що зумовлює необхідність індивідуального підходу в діяльності соціального працівника. Особливої ваги набуває вміння спілкуватися та взаємодіяти з колегами. Адаптація до цього залежить, як людина буде почуватися у колективі, з яким настроєм буде йти на роботу, яка атмосфера буде її оточувати, а звідси – наскільки особистісно значущими для неї будуть цінності професійної діяльності [7].

Дослідження науковців В. Сластьоніна, І. Ісаєва, Є. Шиянова дозволяють визначити професійно-етичну культуру майбутнього соціального педагога як систему професійно-етичних якостей і професійно-моральних цінностей, котрі є внутрішніми переконаннями сформованої особистості.

Професійно-етична культура соціального педагога в професійному спілкуванні виконує такі функції:

- аксіологічну;
- регулятивну;
- нормативну;
- виховну.

Означені функції визначають її функціональні компоненти та значення в реалізації освітньо-виховних завдань. Структурними компонентами даного процесу виступають: аксіологічний (розкриває професійно-етичну культуру майбутнього соціального педагога як сукупність педагогічних цінностей), технологічний (як спосіб соціально-педагогічної діяльності), творчий (як вияв і спрямованість педагогічної творчості) й особистісний (професійно-етична культура як специфічний спосіб реалізації головних сил індивіда) [1; 6].

Окрім запропонованої моделі, виділяють такі компоненти професійно-етичної культури майбутнього соціального педагога як складової професійно-педагогічної культури:

аксіологічний компонент, що розкриває професійно-етичну культуру соціального педагога як володіння сукупністю педагогічних цінностей;

технологічний компонент професійно-етичної культури соціального педагога як спосіб соціально-педагогічної діяльності. Технологічний компонент розкриває шляхи здійснення соціально-педагогічної діяльності;

творчий компонент. Соціально-педагогічна діяльність має творче підґрунтя. Творчість у професійно-етичній культурі соціального педагога виявляється у варіативності, кмітливості, нетрадиційності рішень у професійній взаємодії;

особистісний компонент, що розкриває професійно-етичну культуру соціального педагога як специфічний спосіб реалізації індивідуальних особливостей людини.

Отже сутність професійно-етичної культури у майбутнього соціального педагога виявляється через альтруїстичний характер її ціннісного змісту, спрямованість на гуманізацію і гармонізацію професійних відносин, педагогічних засобів впливу, моральний аспект методів спілкування.

Професійне спілкування як умова формування професійно-етичної культури у майбутнього соціального педагога виступає одним з важливих чинників ефективної професійної діяльності. Професійно-етична культура соціального педагога виявляється в творчій самореалізації моральних переконань та ідеалів у співвідношенні з етичними нормами соціально-педагогічної діяльності. Унаслідок цього зростає інтерес і потреба у методиках формування професійно-етичної культури.

Список використаної літератури

1. Галагузова Ю. Н., Сорвачева Г. В., Штинова Г. Н. Социальная педагогика: Практика глазами преподавателей и студентов: Пособие для студ. – М.: Гуманит. изд. центр "Владос", 2001. – 224 с.
2. Грехнев В. С. Культура педагогического общения: Книга для учителей. – М.: Просвещение, 1990.
3. Гура О. І. Педагогічні умови формування професійних комунікативних якостей соціального педагога: Автореферат дис. ... канд. пед. наук. – Харків, 2001.
4. Коць М. О. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму майбутнього педагога // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 1. – Ст. 52–55.
5. Літня школа. Нова організаційна модель освіти старшокласників / Н. Анікіна, О. Тимошук, О. Чорна. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 112 с.
6. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. А. Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
7. Чумакова О. Про професійну компетентність соціального працівника // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2005. – № 2. – Ст. 48–53.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
доцент О. М. Гомонюк